

Romanizarea

Veteranii reprezintă, după administrație și armata, un al treilea factor cu “acțiune vizibilă” și un prim factor care acționează liber în vederea romanizării spațiului daco-moesian. Ieșiți din cadrul armatei după îndeplinirea stagiului, ei se bucură “de o deosebită pretuire în sanul societății”.

O parte dintre veterani însă nu parasesc tabăra. Datorită experienței lor, sunt reținuți cu anumite scopuri militare. Practic, aceștia se organizează ca evocați (slujitori de elită pe lângă comandantul unității și alți ofițeri de grad mai mic); uneori, numărul lor ajunge până la a zecea parte dintr-o legiune.

Cei care parasesc tabăra legiunii primesc în jur de 3000 de dinari și, fiind cetățeni romani, ocupă diferite funcții municipale și administrative; asemenea cazuri, cum vom arăta mai jos, sunt confirmate epigrafic la Drobeta. Veteranii din trupele auxiliare primesc și ei cetățenia romană, dacă nu o aveau deja, obțin dreptul de a se căsători în provincia pe care au aparținut-o; în cazul lor, răsplata bănească este însoțită de improprierea cu pământ.

Pretutindeni în spațiul daco-moesian, veteranii se afirmă prin spiritul de disciplină, știința de carte și ordine, contribuind, astfel, în mod nemijlocit, la romanizarea autohtonilor.

Colonistii, prin numărul lor impresionant, constituie un alt factor hotărâtor care acționează liber în vederea romanizării spațiului daco-moesian. În mod special Dacia Traiana, una dintre ultimele provincii înființate la hotarele Imperiului Roman, colonizarea masivă este organizată de stat. Aduși “din toată lumea romană pentru popularea orașelor și cultivarea ogoarelor, căci Dacia fusese secătuită de bărbați în urma lungului război cu Decebal” (Eutropius, *Breviarum ab Urbe condita*), colonistii acționează în domeniul agriculturii, mineritului și meseriilor. Originari în mica măsură din Italia, nașcuți, îndeosebi, în provinciile Hispania, Galia, Noricum, Pannonia, Illyricum, dar și în cele din Asia Mică sau nord-vestul Africii, toți acești colonisti sunt latinofoni. Asemănător veteranilor, vorbesc limba populară, atât între ei, cât și în relațiile cu autohtonii, denotând o conviețuire activă.

De la început, alături de vechi comunități agricole și protourbane locale, apar așezări de tip roman. Cele mai timpurii sunt cunoscute ca *canabae*, întemeiate pe lângă fortificații. Asemenea așezări sunt atestate în preajma castrului de la Bumbesti sau Racari, pe valea Jiului; Jidava, pe limes-ul *Transalutanus*; *Durostorum*, cu extindere până la Ostrov; *Troesmis* în valea Dunării. Tot în preajma fortificațiilor romane sunt întemeiate structuri teritoriale denumite *pagus*.

Reprezentative pentru noile forme de habitat sunt așezările intitulate *vicus*. Între altele asemenea așezări, atestate de izvoarele epigrafice sau narative amintim: *Vicus Narcisianum*, în ținutul de țară al orașului Tomis; *Vicus Novus* și *Vicus Petra*, în extremitatea sudică a *Territorium-ului Noviodunense*; *Vicus Samum*, în apropierea castrului cu același nume. Tot *vicus* și-au început noua viață, se pare, și așezările de la *Tibiscum*, *Ad Mediam*, toate “altoite pe sate dacice”.

De reținut faptul că, în *Territorium Histrianorum*, este atestat *Vicus Buteridavensis*, ceea ce denotă că noi așezări rurale sunt create și de autohtonii geto-daci, unii transferați din stanga Dunării. Lângă aceasta certă așezare daco-romană, izvoare din anul 200 confirmă existența unei *Bessi Amoudi villa* (“așezare = moșia și conacul lui *Bessus Ampudus*”, proprietarul fiind un trac din tribul *bessilor*, romanizat în zona danubiano-pontică, unde vine de pe cursul superior al râului *Hebrus*). Alte *villae rusticae*, adevărate ferme romane, sunt atestate

la Hobita, Ighiu, Niculitel, Strei, Telita; cele din interiorul arcului carpatic isi vor continua activitatea si dupa retragerea aureliana.